

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТЕЧЕНКО Тетяна Олександрівна

УДК 811.111'36:378.147.88

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ
АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання:
германські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
САЖКО Лілія Антонівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
доцент кафедри методики викладання іноземних мов

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПЛАХОТНИК Василь Макарович,
Інститут педагогіки АПН України, головний науковий
співробітник лабораторії викладання іноземних мов

кандидат педагогічних наук, доцент
КВАСОВА Ольга Геннадіївна,
Київський міжнародний університет,
доцент кафедри германської філології

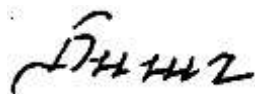
Провідна установа Херсонський державний університет, кафедра теорії і
практики англійської мови,
Міністерство освіти і науки України, м. Херсон

Захист відбудеться “ 27 ” жовтня 2004 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.01 у Київському національному лінгвістичному університеті (03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

Автореферат розісланий “ 24 ” вересня 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Бігич О.Б.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Процеси інтеграції в Європі, включення України у світове співтовариство на правах рівноправного члена, встановлення та розвиток дипломатичних відносин із багатьма країнами світу зумовлюють соціальне замовлення суспільства – підготовку фахівців, які володіють англійською мовою, що стала мовою міжнародного спілкування. У цьому контексті велике значення в системі вищої освіти набуває навчання студентів міжкультурного спілкування, як і вміння навчати його інших. Повноцінне міжкультурне спілкування можливе за умови сформованості у студентів комунікативної компетенції, зокрема усномовленевої граматичної компетенції. Необхідність підготовки майбутніх учителів англійської мови об'єктивно зумовлена вимогами чинної Програми (2001), яка включає вимоги до граматичної і професійної компетенцій.

Формування англомовної граматичної компетенції майбутніх учителів має місце протягом усього навчання, проте формування професійної компетенції, як правило, – на заняттях з методики викладання іноземних мов (ІМ), де багато уваги приділяється теоретичним питанням, а також під час педагогічної практики, тривалість проведення якої, однак, не є достатньою для формування високого рівня професіоналізації. Саме тому професіоналізація має відбуватися і під час навчання інших дисциплін.

Важливість формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції (ПОАГК) обумовлена професійно-педагогічною спрямованістю навчального процесу, що розглядається в сучасній науці як відображення інтересу та психологічної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Крім того, професіоналізація занять, зокрема з практичної граматики, дає можливість студентам відчувати складність і водночас відповідальність професії вчителя, що, у свою чергу, впливає на ставлення студентів до викладачів, предмета, а також сприяє підвищенню їхнього інтересу до майбутньої професії. Формування ПОАГК в усному мовленні (УМ) неможливе без урахування соціокультурного фактора, оскільки знання значення слів і правил граматики недостатні для володіння мовою як засобом спілкування. Формування ПОАГК в УМ є доцільним з урахуванням соціокультурних реалій мови, що вивчається, і рідної, власного досвіду студентів, адже всі тонкощі та вся глибина проблем міжмовної та міжкультурної комунікації стають особливо явними при співставленні іноземних мов з рідною й чужою культурою з рідною, звичною (С.Г.Тер-Минасова).

Таким чином, формування ПОАГК в УМ – необхідна складова навчального процесу, без якої неможлива успішна підготовка компетентних учителів англійської мови. Для цього необхідна науково обґрунтована методика

формування ПОАГК в УМ майбутніх філологів, які здобувають кваліфікацію вчителя англійської мови.

Проблема формування професійної компетенції майбутніх учителів була об'єктом дослідження у працях багатьох авторів: В.П.Бойко (1993), Ю.В.Головач (1997), Г.І.Дорина (1985), Л. П.Кадченко (1986), Т.П.Камаєва (1990), М.О.Кириллова (2000), О.Є.Ломакина (1998), С.В.Роман (1982), О.Б.Репп (1990), К.І.Саломатов (1984), І.В.Самойлюкевич (1990), Т.І.Скрипникова (1986), О.О.Смирнова (2001), А. М. Хомицька (1999), М.В.Якушев (1998), Н.В.Вайт (1994), D.Allwright, K.Bailey (1991), D.Freeman, S.Cornwell (1993) та інші. Однак здійснені дослідження не вичерпують усіх аспектів професіоналізації практичних занять, зокрема формування ПОАГК в УМ з урахуванням сучасних підходів до вивчення ІМ.

Вищевикладене дає підставу стверджувати, що проблема формування у майбутніх учителів ПОАГК в контексті міжкультурного спілкування все ще залишається недостатньо теоретично і практично дослідженою.

Таким чином, соціальне замовлення суспільства на підготовку фахівців, готових здійснювати міжкультурне спілкування та спроможних навчати його інших, з одного боку, і нерозробленість цієї проблеми в методичному плані, з іншого, зумовлюють **актуальність** теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження безпосередньо пов'язаний з темою кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету "Навчання міжкультурного спілкування в середній та вищій школах в аспекті європейських вимог" (протокол № 4 від 27 листопада 2000 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, практично розробити й експериментально перевірити ефективність запропонованої в дослідженні методики формування ПОАГК в УМ майбутніх учителів англійської мови.

Досягнення визначеної мети вимагало вирішення таких **завдань**:

- 1) виявлення соціально-психологічних, психологічних, дидактичних і методичних передумов формування ПОАГК в УМ;
- 2) визначення структури та змісту ПОАГК в УМ;
- 3) обґрунтування системи вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ;
- 4) розробка комплексів вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ;
- 5) визначення критеріїв оцінки рівня сформованості ПОАГК в УМ;
- 6) проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування ПОАГК в УМ;
- 7) підготовка методичних рекомендацій щодо формування ПОАГК в УМ.

Об'єктом дослідження є формування в майбутніх учителів англійської мови усномовленевої англомовної граматичної компетенції.

Предметом дослідження виступає методика формування професійно

орієнтованої англомовної граматичної компетенції в усному мовленні майбутніх учителів англійської мови.

Методи дослідження:

- 1) анкетування студентів з метою визначення їхніх мотивів до набуття професії вчителя ІМ;
- 2) опитування викладачів мовних вищих навчальних закладів з метою визначення доцільності й необхідності проведення професійно орієнтованих практичних занять з ІМ;
- 3) аналіз автентичних англомовних текстів для відбору соціокультурної інформації та її обговорення з носіями англійської мови;
- 4) моделювання процесу формування усномовленнєвої ПОАГК у майбутніх учителів англійської мови;
- 5) експериментальне навчання з метою перевірки ефективності розробленої методики з використанням кількісного та якісного аналізу експериментальних даних;
- 6) методи математичної статистики (описова статистика, факторний аналіз);
- 7) аналіз наукової літератури з методики викладання ІМ, лінгвістики, психолінгвістики, психології, педагогіки, соціології в межах теми дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтовано методику формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ; досліджено процес формування ПОАГК в УМ у контексті сучасних підходів до вивчення ІМ; теоретично обґрунтовано систему вправ і завдань для формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ; розроблено критерії оцінки рівня сформованості ПОАГК в УМ.

Практичне значення дослідження полягає у відборі англомовної інформації з урахуванням соціокультурного фактора; розробці на цій основі комплексів вправ і завдань; створенні методичних рекомендацій щодо формування у майбутніх учителів англійської мови ПОАГК в УМ.

Методику формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції **впроваджено** в навчальний процес Житомирського державного педагогічного університету імені І.Франка, Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Дрогобицького державного педагогічного університету імені І.Франка.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження оприлюднено на VII міжнародній конференції TESOL “Exploring EFL Challenges with TESOL Community” (Чернігів, 28-29 січня 2002 р.), науково-практичній конференції “Актуальні проблеми вивчення мов і культур” КНЛУ (Київ, 9-12 квітня 2002 р.), науковій конференції молодих вчених та студентів ЧДПУ (Чернігів, 15 квітня 2002 р.), III регіональній науково-практичній

конференції “Мови у відкритому суспільстві” (Чернігів, 16-17 квітня 2002 р.), науково-практичній конференції КНЛУ “Мови і культури у сучасному світі” (Київ, 8-11 квітня 2003 р.), IV регіональній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми германського мовознавства та методики навчання іноземних мов і літератури” (Чернігів, 24-25 жовтня 2003 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Формування професійної майстерності вчителя в умовах ступеневої освіти” (Житомир, 30-31 жовтня 2003 р.), IX міжнародній конференції TESOL “Building Cross-Cultural Understanding through ELT” (Горлівка, 29-31 січня 2004 р.), науково-практичній конференції “Мова, освіта, культура у контексті Болонського процесу” КНЛУ (Київ, 6-9 квітня 2004 р.).

Публікації. Результати дисертації відображено в чотирьох наукових статтях, одних тезах доповіді на науковій конференції.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Повний обсяг дисертації – 461 сторінка. Робота містить 19 таблиць і 2 схеми. Шість додатків мають обсяг 261 сторінку. Список використаних джерел містить 257 найменувань і розміщений на 24-х сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **першому розділі** досліджуються теоретичні передумови формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ.

Аналіз соціолінгвістичних, психологічних, педагогічних та методичних досліджень, результати проведеного нами анкетування студентів і опитування викладачів мовних вищих навчальних закладів дають підставу для визначення соціально-психологічних, психологічних, дидактичних і методичних передумов формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ.

До *соціально-психологічних* передумов ми відносимо формування готовності особистості до вторинної акультурації, до міжкультурного спілкування та розвитку комунікабельності, толерантності, відкритості, вмінь соціально взаємодіяти з партнерами по спілкуванню, здатності слухати та чути співрозмовника, а також вмінь бачити відмінності й спільності в культурах і світосприйнятті носіїв різних мов, формування позитивного ставлення до ІМ, до культури народу-носія мови, формування білінгвальної свідомості, в якій дві мовні картини світу, як і системи двох мов, знаходяться у щільній взаємодії.

До *психологічних передумов* ми відносимо врахування основних психологічних умов успішного формування особистості студента; формування, підтримку й підвищення мотивації до набуття професії вчителя ІМ; визначення та врахування етапів формування рецептивних і репродуктивних граматичних навичок.

Дидактичними передумовами формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ є реалізація принципів проблемності, зв'язку з життям, практикою, а також наступності. Принцип проблемності реалізується шляхом використання евристичних бесід, проблемних мовленнєвих ситуацій, питань і завдань, які стимулюють спілкування на основі мовленнєво-розумової діяльності.

Урахування принципу зв'язку навчання з життям, практикою передбачає 1) залучення студентів до застосування набутих знань, навичок і вмінь на практиці; 2) виконання студентами завдань, які моделюють фрагменти майбутньої професійної діяльності; 3) використання життєвого досвіду студентів.

Принцип наступності реалізується при встановленні діалектичного зв'язку між старим і новим змістом навчання, його окремими етапами при розширенні й поглибленні набутих знань, навичок і вмінь. У процесі формування ПОАГК урахування принципу наступності передбачає організацію навчання, за якої граматичні структури (ГС), частково засвоєні у середній школі, повторюються студентами на першому курсі. У свою чергу, сформовані на першому курсі навички та вміння удосконалюються на наступних курсах шляхом ускладнення прийомів роботи з цими ГС.

Методичними передумовами формування ПОАГК в УМ є врахування методичних принципів комунікативності, функціональності, діалогу культур і цивілізацій, розвитку мовленнєво-розумової активності й самостійності студентів, новизни, урахування рідної мови та професійної спрямованості.

Принцип комунікативності при відсутності природного іншомовного середовища передбачає навчання на основі ситуацій, які моделюють процес реального спілкування. При розподілі й організації мовного та мовленнєвого матеріалу варто брати до уваги комунікативно необхідні функції ГС, ситуативність спілкування, що зумовлює предметно-мовленнєву діяльність студентів.

Реалізацію принципу діалогу культур і цивілізацій ми вбачаємо у проблемно-тематичній організації змісту навчання. Це означає використання на практичних заняттях вправ, які містять соціокультурну інформацію, проблемних завдань і ситуацій, що спонукають студентів до спілкування з представниками англійської культури, яке слід моделювати.

Необхідними умовами реалізації принципу мовленнєво-розумової активності й самостійності студентів у процесі формування ПОАГК є 1) застосування мовленнєво-розумових завдань різного рівня проблемності та складності; 2) використання цінного матеріалу з точки зору його комунікативності, професійної спрямованості й соціокультурної значущості; 3) застосування прийомів проблемного навчання при моделюванні реального спілкування.

Реалізація принципу новизни передбачає 1) використання вправ, завдань і прийомів роботи, які містять нову для студентів інформацію; 2) варіативність завдань до вправ і прийомів роботи; 3) різноманітність і варіативність проблемних ситуацій, форм висловлювань; 4) постійне залучення соціокультурної інформації про країну, мова якої вивчається.

При формуванні у майбутніх учителів англомовної граматичної компетенції методичний принцип урахування рідної мови має реалізовуватися як на етапі ознайомлення з новою ГС, в її співставленні зі структурою рідної мови, так і на етапі автоматизації дій студентів для формування білінгвальної свідомості, що передбачає співвіднесення двох мовних картин світу й систем англійської та рідної мов.

Урахування принципу професійної спрямованості вимагає використання раціональних прийомів навчання студентів граматичного аспекту УМ, спеціальних завдань для формування і розвитку методичних умінь, які дозволяють створювати на заняттях з практичної граматики фрагменти майбутньої професійної діяльності.

Другий розділ дисертації присвячено методиці формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ.

З метою створення науково обґрунтованої системи вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ було визначено її структуру та зміст. Структура досліджуваної компетенції включає граматичний, мовленнєвий, соціокультурний і методичний компоненти.

Граматична компетенція включає 1) знання про структуру та способи утворення різних типів речень, вживання ГС на морфологічному рівні, правильне лексико-граматичне оформлення іншомовного мовлення, загальні й відмінні засоби вираження універсальних категорій в рідній та англійській мовах; 2) рецептивні та репродуктивні навички володіння ГС у відповідності до літературних норм.

Мовленнєва компетенція включає 1) знання про комунікативно прийнятне оформлення іншомовного мовлення в ситуаціях, які моделюють реальне спілкування, техніку побудови усного мовлення у виучуваних сферах іншомовного спілкування, способи інтерпретації мовленнєвого портрета комунікантів (В.В.Сафонова); 2) мовленнєві вміння: розуміти сказане співрозмовником у нормальному темпі, розуміти висловлювання різного характеру й стилю, виражати основні мовленнєві функції, висловлюватися цілісно як у змістовному, так і структурному відношеннях, стилістично адекватно оформлювати мовленнєве висловлювання, говорити без спеціальної попередньої підготовки чи обмірковування (Е.И.Пассов).

Соціокультурний компонент ПОАГК охоплює 1) знання про традиції, звичаї, традиційно-побутову культуру, повсякденну поведінку, національні

особливості мислення народу-носія мови, що вивчається (С.Г.Тер-Минасова); 2) соціокультурні навички: сприймати й розпізнавати соціокультурні реалії англomовних країн, вибирати соціокультурну інформацію, яка відповідає мовленнєвій ситуації, та використовувати її у власних висловлюваннях; 3) соціокультурні вміння: будувати свою мовленнєву і немовленнєву поведінку у відповідності з нормами, прийнятими в англomовному соціумі, зіставляти національні традиції, досягнення країни виучуваної мови у галузі культури, науки з традиціями і досягненнями свого народу, зіставляти ГС англійської та рідної мов і виявляти ознаки схожості / відмінності, інтерпретувати з точки зору власного досвіду сучасні аспекти життя однолітків в англomовних країнах, виконувати різні соціальні ролі.

До компонентів *методичної* компетенції в умовах практичного оволодіння студентами англійською мовою ми відносимо 1) знання про структури мовних одиниць і способи їхнього схематичного зображення, критерії оцінки УМ, способи презентації граматичного матеріалу, структуру вправ, типи та види вправ, типи та види опор, поняття “правило”, “правило-інструкція”, “евристична бесіда”, “комунікативна ситуація”; 2) методичні вміння: оцінювати УМ з точки зору функціонування в ньому граматичних навичок, локалізувати й виправляти граматичні помилки, доступно пояснювати граматичний матеріал за допомогою правила / правила-інструкції / евристичної бесіди, готувати схеми, які відображають будову ГС, формулювати завдання до вправ, розробляти граматичні вправи / серію вправ.

Сформульовано вимоги до вправ і методичних завдань для формування ПОАГК в УМ. Під вправою ми, слідом за Н.К.Склярєнко, розуміємо спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення.

До *вправ* висуваються такі вимоги: а) *до інструкції* – комунікативність, вмотивованість, професійна спрямованість. Крім цього, нами виділено ще такі вимоги як соціокультурна спрямованість, взаємопов’язаність лексичного та граматичного матеріалу; б) *до виконання вправи* – керування мовленнєвими діями студентів в залежності від поставленої викладачем мети й етапу навчання, наявність елемента новизни, забезпечення вправ природними й спеціально створеними, зокрема вербальними, опорами, які поступово усуваються, використання оптимальних способів організації вправ; в) *до контролю* – вибір оптимальної форми контролю (Н.К.Склярєнко).

Методичне завдання визначається нами як завдання, виконання якого передбачає моделювання фрагментів майбутньої професійної діяльності вчителя та зумовлює аналітико-синтетичну діяльність і мовленнєво-розумову активність студентів.

Методичні завдання відповідають таким вимогам: а) *інструкція до завдання* – вмотивованість, граматична спрямованість; б) *виконання завдання* – керування методичними діями студентів в залежності від поставленої викладачем мети й етапу навчання, забезпечення завдань спеціально створеними, зокрема вербальними, опорами, які поступово усуваються, використання оптимальних способів організації завдань; в) *контроль* – вибір раціональної форми контролю.

Ці вимоги були враховані при створенні системи вправ і завдань для формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ. Розроблена нами *спеціальна система вправ і завдань* складається з двох підсистем, а саме:

- підсистеми вправ для формування, вдосконалення й функціонування навичок уживання граматичних структур в усному мовленні студентів на соціокультурному матеріалі;
- підсистеми завдань для формування й розвитку методичних умінь.

Система вправ і завдань реалізовувалася у відповідності з *етапами* оволодіння навичками та вміннями, необхідними для формування ПОАГК в УМ.

У формуванні *граматичної компетенції* виділяються такі етапи: 1) *орієнтовно-підготовчий етап*, мета якого полягає в ознайомленні студентів з новою ГС та прийомами її засвоєння; 2) *стереотипно-ситуативний етап*, який передбачає подальше осмислення граматичного явища на основі аналітико-синтетичної діяльності та формування певних операційних дій з новою ГС поза мовленнєвою комунікацією на рівні фрази / речення; 3) *варіююче-ситуативний етап*, мета якого – подальша автоматизація дій студентів з новим матеріалом, завдяки чому навички набувають стійкості, автоматизованості та гнучкості (С.Ф.Шатилов).

У формуванні *соціокультурної компетенції* нами виділяються *етап* набуття соціокультурних знань і *ситуативного тренування* та *етап* ситуативного вживання соціокультурних знань в УМ студентів.

Формування *методичної компетенції* здійснюється на *пояснювально-ілюстративному етапі*, який включає пояснення та повідомлення теоретичних знань з методики, *виконавчому етапі*, що передбачає виконання методичних завдань студентами, та *контролюючому етапі* за участю викладача.

На основі запропонованої системи вправ і завдань було розроблено комплекси вправ і завдань на прикладі граматичної категорії умовного способу (УС), які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

**Комплекси вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ студентів
I-III курсів**

<i>Комплекс вправ для формування, вдосконалення й функціонування навичок уживання граматичних структур УС в УМ студентів на соціокультурному матеріалі</i>		<i>Комплекс завдань для формування й розвитку методичних умінь</i>
I курс	група вправ для вдосконалення навичок уживання Conditional sentences type 1; Conditional sentences type 2; Conditional sentences type 3, які вивчалися у середній школі, в УМ студентів на соціокультурному матеріалі	група завдань для формування вмінь оцінювати УМ з точки зору функціонування в ньому граматичних навичок та локалізувати граматичні помилки в УМ
		група завдань для формування вмінь складати схеми умовних речень трьох типів
		група завдань для формування вмінь формулювати завдання до вправ
II курс	група вправ для формування й удосконалення навичок уживання Subjunctive II in subordinate clauses of unreal condition/ concession/ in object clauses after <i>wish</i> / in clauses of comparison and predicative clauses/ after emphatic constructions such as <i>it is (high) time</i> ; Subjunctive II to express <i>advice, preference, wish</i> ; the Conditional Mood in simple sentences/ in the main clause of a complex sentence with subordinate clauses of unreal condition and concession; the Suppositional Mood and Subjunctive I in subject/ object/ predicative/ attributive subordinate clauses and in <i>lest</i> -clauses; Subjunctive I in set expressions в УМ студентів на соціокультурному матеріалі	група завдань для формування й розвитку вмінь оцінювати УМ з точки зору функціонування в ньому граматичних навичок та локалізувати граматичні помилки в УМ
		група завдань для формування й розвитку вмінь виправляти граматичні помилки
		група завдань для формування й розвитку вмінь пояснювати граматичний матеріал
		група завдань для формування й розвитку вмінь складати схеми граматичних структур УС
		група завдань для формування й розвитку вмінь формулювати завдання до вправ
група завдань для формування й розвитку вмінь розробляти граматичні вправи		

III курс	група вправ для функціонування граматичних навичок в УМ студентів на соціокультурному матеріалі	група завдань для формування й розвитку вмінь оцінювати УМ з точки зору функціонування в ньому граматичних навичок та локалізувати граматичні помилки в УМ
		група завдань для формування й розвитку вмінь розробляти серію вправ для навчання вживання ГС умовного способу в УМ

При розробці комплексу вправ нами була відібрана соціокультурна інформація за такими критеріями: соціокультурна цінність матеріалів, загальновідомість інформації серед носіїв мови, тематичність (Л.П.Голованчук). Для відбору матеріалів за вказаними критеріями нами було проведено аналіз автентичних англомовних текстів (журнали Digest, Times понад 70 примірників за останні п'ять років), обговорення інформації з носіями англійської мови за допомогою Інтернет (понад 60 осіб, переважно зі студентами), бесіди з англійцями та американцями (понад 15 осіб різного віку).

Наведемо приклади вправ і завдань до запропонованих комплексів.

А. Комплекс вправ для формування, вдосконалення й функціонування навичок уживання граматичних структур УС в УМ студентів на соціокультурному матеріалі

Група вправ для вдосконалення навичок уживання умовних речень трьох типів, які вивчалися у середній школі, в УМ студентів на соціокультурному матеріалі

Приклад 1.

Мета: навчити студентів об'єднувати мовні зразки у діалогічну єдність на основі запропонованої комунікативної ситуації з використанням умовних речень другого типу.

Завдання:

– You are a correspondent of a Ukrainian TV. You have been given a task to interview some students from Great Britain that have arrived in Ukraine. Ask them how they would spend their weekend in the UK if they had a lot of money and spare time.

– You are a student from Great Britain. Answer the correspondent's questions.

Make use of the cues given below.

- to be hooked on the Internet
- to have a great party at home
- to be at a loose end
- to spend one's spare time to one's heart's content
- to spend the whole day on the beach
- to play computer games
- to communicate with one's friends on the Internet

Example.

Student 1 (*a correspondent of a Ukrainian television*): John, how would you spend your weekend in the UK if you had a lot of money and spare time?

Student 2 (*a British student*): Well, I think that if I had spare time and a lot of money, I should be hooked on the Internet.

Група вправ для формування й удосконалення навичок уживання the Suppositional Mood та Subjunctive I in subject clauses в УМ студентів на соціокультурному матеріалі

Приклад 2.

Мета: навчити студентів сприймати та впізнавати речення, в яких вживаються the Suppositional Mood або Subjunctive I in subject clauses.

Завдання: Listen to a British student's comments about sports life in the UK. Write the numbers of the sentences where the Suppositional Mood is used next to the letter A, Subjunctive I – next to the letter B.

1. It's necessary that you should know that there is a dart-board in the bar of every English pub and on most evenings you'll find the game of darts being played.
2. It's recommended that you get the information about snooker, the most popular sport on British television.
3. It's necessary that snooker be played with 15 red balls, 6 coloured balls and a white cue ball.
4. It's required that snooker-players use cues to remove all the balls from the table in a certain order.
5. It's necessary that you know that the most popular indoor sports in the UK are snooker, darts, squash, badminton, table tennis and billiards.
6. It's desirable that you know that the most popular outdoor sports in the UK are football, fishing, golf, lawn tennis and cricket.
7. It's necessary that squash be played in a four-walled court.
8. It's recommended that two people play squash with rackets (smaller than for tennis) and a small rather soft rubber ball.
9. It's important that you know that "it's a squash" means "there is not enough place for everyone to fit comfortably in".

Приклад 3.

Мета: навчити студентів створювати висловлювання з використанням the Suppositional Mood або Subjunctive I in subject clauses за допомогою вербальної опори.

Завдання: You are a Ukrainian student and you are at your English class. You are to speak about rugby, the popular game in the UK. Represent the most necessary information about the game. You may use the following table, made by a British student.

It is It was It will be	<i>necessary</i> <i>essential</i> <i>important</i> <i>imperative</i> <i>required</i> <i>urgent</i> <i>requested</i>	that	• you know that rugby is especially popular in Wales and the north of England.• it should be played with an oval-shaped ball.• playing time be eighty minutes.• you know that there are two versions of rugby: rugby union and rugby league.• everybody understand that the real difference between rugby union and rugby league is a matter of social history.• rugby league be seen as a working class sport.• rugby union be seen as a game for the middle classes.• rugby league be seen as a professional sport.

Приклад 4.

Мета: навчити студентів трансформувати речення, в яких вживаються дієслова у дійсному способі, у речення з Suppositional Mood або Subjunctive I з метою зробити їх більш офіційними.

Завдання: You are a student and you are at your English class. You are to speak about cricket, one of the most popular games in the UK. Transform the following sentences so that your statements can sound more formal.

Example. It's necessary for you to know that cricket is one of the most popular sports in Britain.

It's necessary that you know that cricket is one of the most popular sports in Britain.

1. It's important for cricket to be played by two teams of 11 each.
2. It's urgent for one team to bat and for another team to field.
3. It's important for batsman to guard his "wicket", three rather ridiculous pieces of wood that are pushed into the ground.
4. It's essential for everybody to know that cricket is played with great enthusiasm in countries, which were colonies like Pakistan, Australia, New Zealand.
5. It's essential for the women's World Cup to be held every four years.

6. It's necessary for you to know that when English say: "that's not cricket" it means "that's not fair".
7. It's important for everybody to know that "to play the game" means "to be fair".

Приклад 5.

Мета: навчити студентів самотійно вживати на рівні фрази the Suppositional Mood та Subjunctive I in subject clauses.

Завдання: You are a Ukrainian student and you are at your English class. You are speaking about sports. Listen to a British student's ideas on it. Express your point of view on sports problems by making conclusions and comparing sports life in the UK with that in Ukraine.

Example.

Student 1 (a British student): The Olympic Games have become politically important, and they are an ideal platform for political statements.

Student 2 (a Ukrainian student): *It's necessary that Olympic Games shouldn't be politically important.*

It's urgent that Olympic Games survive in spite of these barriers.

It's important that Ukrainian sportsmen shouldn't take into their consideration the political importance of Games.

1. Gambling has become an obsession for many adults.
2. It's worrying that gambling may lead to other addictive behaviour such as smoking, drinking alcohol and taking illegal drugs.
3. Cricket is one of the most popular games in the UK, but the majority of Ukrainians don't know this game.
4. During the 1970s and 1980s football hooliganism was the major problem in England.
5. In the UK accidents at professional football matches have led to the decision to turn all the country's football grounds into "all-seater" stadiums.

Група вправ для функціонування граматичних навичок в УМ студентів на соціокультурному матеріалі

Приклад 6.

Мета: навчити студентів використовувати під час спілкування the Suppositional Mood та Subjunctive I.

Завдання: You are at the English debating club now and you are discussing students' sports life and leisure in the USA, the UK and Ukraine.

First work in small groups of three or four students. Each group is to discuss:

- 1) peculiarities of students' sports life and leisure in the USA;
- 2) peculiarities of students' sports life and leisure in the UK;
- 3) peculiarities of students' sports life and leisure in Ukraine.

Then a representative of each group is to speak summing up the information in his/her group and try to give some advice, recommendations for going in for sports and spending leisure in 1) the USA, 2) the UK, 3) Ukraine.

Б. Комплекс завдань для формування й розвитку методичних умінь
Група завдань для формування й розвитку вмінь пояснювати граматичний матеріал

Приклад 7.

Мета: навчити студентів пояснювати граматичний матеріал.

Завдання: You are a University teacher. According to the Curriculum you are to teach your students to use the Suppositional Mood and Subjunctive I in the subject subordinate clauses. You know that there are three ways of presentation grammar material: 1) with the help of a linguistic rule, 2) with the help of an instruction, 3) with the help of a heuristic talk. Choose one of these ways of presentation and explain the use of the Suppositional Mood and Subjunctive I in the subject subordinate clauses to your students.

Завдання готується як домашнє, а студентам пропонується використання такої пам'ятки.

Ви знаєте, що існує три способи пояснення нового граматичного матеріалу. Виберіть один із них, але пам'ятайте, що презентація за допомогою евристичних бесід – найбільш ефективна.

*1. Пояснення граматичного матеріалу за допомогою **правила**.*

- вкажіть, які функції виконує граматична структура;
- вкажіть, як утворюється граматична структура;
- наведіть приклад.

*2. Пояснення граматичного матеріалу за допомогою **правила-інструкції**.*

– укажіть, які дії потрібно виконувати для вживання the Suppositional Mood та Subjunctive I in the subject subordinate clauses в УМ;

– пояснення за допомогою правила-інструкції зазвичай починається з: “If you want to express... use ...”.

*3. Пояснення граматичного матеріалу за допомогою **евристичних бесід**.*

Пам'ятайте, що *евристична бесіда* – це діалог учителя та учнів, в процесі якого самі учні знаходять рішення проблеми, що обговорюється.

– доберіть або самостійно складіть мікродіалог / мікромонолог, що містить граматичну структуру, яку Ви будете пояснювати.

– складіть питання, що передбачають у відповідях визначення функції, форми виучуваної граматичної структури, а також порівняння її з аналогічною в рідній мові.

Приклад 8.

Мета: навчити студентів розробляти граматичні вправи.

Завдання: You are a teacher at a secondary school. You are working on the topic “Sports in Great Britain”, grammar point is – “The Use of the Suppositional Mood and Subjunctive I in the Subject Subordinate Clauses”. You have already explained the material and done some assignments provided in the manual. But you feel that your pupils can’t imitate and pronounce sentences with proper intonation where the Suppositional Mood and Subjunctive I are used in the subject subordinate clauses. Try to make up your own exercise helping your pupils to cope with the task.

Завдання виконується як домашнє, а студентам пропонується використання такої пам’ятки.

1. Уважно прочитайте інструкцію до завдання.
2. Сформулюйте мету вправи, яку Вам потрібно розробити. Ця мета експліцитно вказана в інструкції до завдання.
3. Визначте вид вправи.
4. Знайдіть аналогічну вправу та ознайомтеся з нею.
5. Пам’ятайте, що вправа має три- або чотирифазову структуру:
перша фаза – завдання;
друга фаза – зразок виконання (ця фаза факультативна);
третья фаза – виконання завдання;
четверта фаза – контроль.
6. Сформулюйте завдання до вправи, виконуючи такі дії:
 - вкажіть комунікатив (бажано, щоб принаймні один із комунікантів узяв на себе роль носія англійської мови або людини, яка не знає рідної мови партнера по спілкуванню, але обидва комуніканти володіють англійською мовою);
 - вкажіть стосунки комунікантів та обставини спілкування;
 - вкажіть, для чого учні мають щось сказати, прослухати;
 - поясніть, що треба зробити і як: усно чи письмово, індивідуально, у парах чи групах.
7. Доберіть необхідний матеріал та організуйте його безпосередньо у вправі.

Група завдань для формування й розвитку вмінь розробляти серію вправ для навчання вживання ГС умовного способу в УМ

Приклад 9.

Мета: навчити студентів розробляти серію вправ для навчання вживання the Suppositional Mood та Subjunctive I in the subject subordinate clauses в УМ.

Завдання: You have just graduated from a Pedagogical University and you are applying for a job. You have already been interviewed and now you are supposed to display your skills in teaching. You are to make up your own exercises on the topic: “Sports and Leisure in the UK” so that you can form and develop students’ ability to use the Suppositional Mood and Subjunctive I in the subject subordinate clauses for

different communicative purposes. Use of visual aids will be appreciated. Don't forget that you are given only 30 minutes for your presentation.

Завдання готується як домашнє, а студентам пропонується використання такої пам'ятки.

Ви знаєте, що для навчання вживання граматичних структур в усному мовленні необхідно виконувати рецептивні, репродуктивні та продуктивні вправи. Пам'ятайте, що при розробці серії вправ Ви можете використовувати як природні, так і спеціально створені опори.

1. Розробіть рецептивні вправи (сприйняття, впізнання, розрізнення граматичної структури).

2. Розробіть репродуктивні вправи (імітація, підстановка, трансформація, розширення, завершення, відповіді на запитання різних типів).

3. Створіть продуктивні вправи (об'єднання зразків мовлення у понадфразову єдність; об'єднання зразків мовлення у діалогічні єдності: запитання-відповідь, запитання-контрзапитання, повідомлення-запитання, спонукання-згода/відмова, спонукання-запитання; створення мікродіалогів, мікромонологів; створення діалогів, монологів).

Навчальний матеріал для формування ПОАГК в УМ організований за циклами занять, об'єднаних темами, що вивчаються на заняттях з практики усного та писемного мовлення у відповідності до вимог Програми. Цикли занять містять мікроцикли (МЦ), які визначаються окремою граматичною темою, та кількість яких варіюється в залежності від курсу навчання. Циклічну організацію комплексів вправ і завдань представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Модель організації процесу навчання для формування професійно орієнтованої англomовної граматичної компетенції в усному мовленні студентів I-III курсів

Цикли	Повторювальний (I курс)	Основні (II курс)			Узагальнюючий (III курс)
		1	2	3	
Кількість аудиторних годин	6	20	16	24	6

Повторювальний цикл реалізується в межах теми „Вихідний день” та включає три мікроцикли, які відповідають вивченим у середній школі граматичним темам, що повторюються, а кожен мікроцикл – дві аудиторних години. Основні цикли реалізуються в межах таких тем: цикл 1 – „Вибір життєвого шляху”, цикл 2 – „Питання здоров'я”, цикл 3 – „Спорт та відпочинок”. Кожен з циклів містить мікроцикли, які відповідають виучуваним граматичним темам, а кожен мікроцикл становить чотири години аудиторних

занять. Узагальнюючий цикл реалізується в межах тем, які вивчалися на другому курсі, та містить три мікроцикли, а кожен мікроцикл – одне аудиторне заняття на третьому курсі.

У **третьому розділі** описуються підготовка, хід і результати експерименту.

В експериментальному дослідженні взяли участь 320 студентів, з них – 183 студента Житомирського державного педагогічного університету імені І.Франка, 54 студента Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 52 студента Дрогобицького державного педагогічного університету імені І.Франка, 31 студент Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

У методичному експерименті, який проводився у другому семестрі 2001-2002 навчального року, першому семестрі 2002-2003 навчального року та першому семестрі 2003-2004 навчального року, брали участь 31 студент I-III курсів Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Перед початком експерименту була висунута його *гіпотеза*. Досягнення високого рівня сформованості навичок уживання ГС в УМ, соціокультурних навичок і вмінь, методичних умінь майбутніх учителів є можливим за умов використання 1) евристичних бесід на етапі презентації граматичного матеріалу; 2) розроблених комплексів вправ і завдань з комунікативною та професійною спрямованістю, а також соціокультурної інформації.

Експериментальне навчання включало такі *етапи*:

- 1) передекспериментальний зріз для визначення початкового рівня сформованості ПОАГК в УМ студентів експериментальних груп (ЕГ) (2 години);
- 2) перша серія експериментального навчання з метою встановлення доцільності ранньої професіоналізації практичних занять з ІМ і перевірки ефективності повторювального етапу запропонованої методики (6 аудиторних і 6 позааудиторних годин);
- 3) перший поточний зріз для визначення рівня сформованості ПОАГК в УМ (2 години);
- 4) друга серія експериментального навчання з метою визначення більш ефективного способу презентації нового граматичного матеріалу, підтвердження доцільності ранньої професіоналізації практичних занять з ІМ і перевірки ефективності розроблених комплексів вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ (60 аудиторних і 60 позааудиторних годин);
- 5) другий поточний зріз для визначення рівня сформованості ПОАГК в УМ (4 години);
- 6) третя серія експериментального навчання з метою перевірки ефективності узагальнюючого етапу методики формування ПОАГК в УМ (6 аудиторних і 6 позааудиторних годин);
- 7) післяекспериментальний зріз для визначення підсумкового рівня сформованості ПОАГК в УМ (4 години).

Перевірка ефективності розробленої методики здійснювалася за допомогою *вертикально-горизонтального експерименту*. Його *вертикальний*

характер давав змогу зробити висновок про ефективність розроблених комплексів вправ і завдань для формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ. *Горизонтальний* характер експерименту полягав у порівнянні способів пояснення граматичного матеріалу (в ЕГ-1 – за допомогою евристичних бесід, в ЕГ-2 – за допомогою правил).

Згідно з результатами післяекспериментального зрізу при перевірці рівня набутих студентами граматичних знань середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 становив 0,9, в ЕГ-2 – 0,83. Результати перевірки рівня соціокультурних знань підтвердили високу соціокультурну обізнаність студентів, оскільки середній коефіцієнт навченості становив в ЕГ-1 – 0,93, в ЕГ-2 – 0,86. Тестування рівня сформованості граматичних навичок аудіювання продемонструвало досить високий рівень сформованості навичок, оскільки середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 – 0,9, в ЕГ-2 – 0,81. Середній коефіцієнт навченості свідчив про достатній рівень сформованості граматичних навичок уживання УС в діалогічному мовленні та соціокультурних умінь (в ЕГ-1 – 0,92, в ЕГ-2 – 0,86), граматичних навичок уживання УС в монологічному мовленні та соціокультурних умінь (в ЕГ-1 – 0,94, в ЕГ-2 – 0,89).

Студенти експериментальних груп продемонстрували високий рівень сформованості вмінь виправляти граматичні помилки (середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 становив 0,89, в ЕГ-2 – 0,8). Високими виявилися результати при оцінюванні рівня сформованості вмінь пояснювати граматичний матеріал за допомогою правила (середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 – 0,93, в ЕГ-2 – 0,88), за допомогою правила-інструкції (середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 – 0,96, в ЕГ-2 – 0,86). Середній коефіцієнт навченості при оцінюванні вмінь будувати схеми, які відображають структуру УС, в ЕГ-1 становив 0,82, в ЕГ-2 – 0,74. Середній коефіцієнт навченості при оцінюванні вмінь формулювати завдання до вправ в ЕГ-1 становив 0,91, в ЕГ-2 – 0,85, а при оцінюванні вмінь розробляти серію вправ – в ЕГ-1 – 0,91, в ЕГ-2 – 0,84. Достатніми були показники при оцінюванні вмінь студентів локалізувати граматичні помилки в УМ, оскільки середній коефіцієнт навченості в ЕГ-1 становив 0,79, в ЕГ-2 – 0,72.

Для перевірки вірогідності та надійності отриманих під час проведення експериментального навчання даних використовувався t-критерій Стьюдента, що дозволило зробити висновок про 1) приналежність експериментальних груп до однієї і тієї ж генеральної вибірки; 2) ефективність кожної серії розробленої методики формування ПОАГК в УМ при розрахунках t-критерію Стьюдента за окремими показниками; 3) більшу ефективність презентації нового граматичного матеріалу за допомогою евристичних бесід.

На основі теоретичного дослідження та проведення експериментального навчання запропоновано методичні рекомендації, що включають організаційні

процедури, пов'язані з реалізацією навчання для формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ.

У додатки до дисертації включено анкету для майбутніх учителів, текст опитування викладачів мовних вищих навчальних закладів, матеріали перед- та післяекспериментальних зрізів, таблиці з результатами експериментального навчання, матеріали експериментального навчання, приклади виконання завдань перед- та післяекспериментальних зрізів учасниками експериментального навчання, таблиці з результатами статистичної обробки даних експериментальних зрізів, акти про впровадження.

ВИСНОВКИ

1. Формування ПОАГК в УМ є необхідною умовою успішного навчання майбутніх учителів ІМ, без чого неможлива підготовка фахівців, здатних здійснювати міжкультурне спілкування та навчати його інших. З метою вирішення цієї проблеми необхідна науково обґрунтована методика формування вказаної компетенції.

2. Розробка методики формування ПОАГК в УМ вимагала розгляду теоретичних передумов її формування: соціально-психологічних, психологічних, дидактичних і методичних.

3. З метою розробки ефективної методики формування ПОАГК в УМ була визначена структура цієї компетенції, проаналізовано її зміст, що стало основою для науково обґрунтованої системи вправ і завдань.

4. При створенні системи вправ і завдань були сформульовані вимоги до вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ. Запропонована система вправ і завдань складається з двох підсистем: підсистеми вправ для формування, вдосконалення й функціонування навичок уживання граматичних структур в усному мовленні студентів на соціокультурному матеріалі; 2) підсистеми завдань для формування й розвитку методичних умінь.

5. На основі створеної системи вправ і завдань розроблено комплекси вправ і завдань для формування ПОАГК в УМ на прикладі граматичної категорії УС.

6. Перевірка ефективності розробленої в ході дослідження методики здійснювалася шляхом вертикально-горизонтального експерименту. Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики і більшу ефективність презентації нового граматичного матеріалу за допомогою евристичних бесід.

7. Запропоновано методичні рекомендації щодо формування у майбутніх учителів ПОАГК в УМ.

8. Отримані теоретичні і практичні результати можуть застосовуватись у дослідженнях, присвячених проблемам професійної освіти майбутніх учителів, проблемам навчання граматики в контексті міжкультурного спілкування, а також при розробці посібників з граматики англійської мови. Запропонована система вправ і завдань може використовуватися для навчання вживання інших ГС в УМ майбутніх учителів.

Основні положення дисертації висвітлено в таких **публікаціях**:

1. *Стеченко Т.О.* Дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – Вип. 5. – С. 280-286.
2. *Стеченко Т.О.* Зміст професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – Вип. 6. – С. 32-41.
3. *Стеченко Т.О.* Методичні принципи формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів // Вісник ЖДПУ. – Житомир: Вид. центр ЖДПУ, 2003. – Вип. 12. – С. 121-124.
4. *Стеченко Т.О.* Система вправ для формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції у говорінні майбутніх філологів // Іноземні мови. – 2004. – №2. – С. 34-43.
5. *Stechenko T.O.* On the problem of Teaching the Oblique Moods Usage in Oral Speech to Students-philologists // Exploring EFL Challenges With TESOL Community: Papers of the 7th National TESOL Ukraine Conference. – Chernihiv: Chernihiv State Pedagogical University. – 2002. – P. 213-214.

АНОТАЦІЯ

Стеченко Т.О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання: германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2004.

Дисертацію присвячено вирішенню проблеми формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції. В роботі теоретично обґрунтовано і практично розроблено методику формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції в контексті міжкультурного спілкування.

Виявлено теоретичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції. Визначено структуру та зміст професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції. Структура досліджуваної

компетенції включає граматичний, мовленнєвий, соціокультурний і методичний компоненти.

Теоретично обґрунтовано систему вправ і завдань для формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції в усному мовленні. На основі запропонованої системи розроблено комплекси вправ і завдань на прикладі граматичної категорії умовного способу. Ефективність розроблених комплексів вправ і завдань перевірено і підтверджено в ході експериментального навчання. Сформульовано методичні рекомендації щодо формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції в усному мовленні.

Ключові слова: професійно орієнтована англомовна граматична компетенція, міжкультурне спілкування, система вправ і завдань.

АННОТАЦІЯ

Стеченко Т.А. Формирование профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции будущих филологов. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения: германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет, Киев, 2004.

Диссертация посвящена решению проблемы формирования у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции. В работе теоретически обоснована и практически разработана методика формирования профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в контексте межкультурного общения.

Выявлены теоретические предпосылки формирования профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции, а именно: социально-психологические, психологические, дидактические и методические.

Определены структура и содержание профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в устной речи. Структура исследуемой компетенции включает грамматический, речевой, социокультурный и методический компоненты.

Выделены этапы формирования профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в устной речи. В формировании грамматической компетенции – ориентировочно-подготовительный, стереотипно-ситуативный, вирьююще-ситуативный этапы. В формировании социокультурной компетенции – этап приобретения социокультурных знаний и ситуативной тренировки, этап ситуативного употребления социокультурных

знаний в устной речи. В формировании методической компетенции – пояснительно-иллюстративный, исполнительный и контролирующий этапы.

Теоретически обоснована система упражнений и заданий для формирования у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в устной речи. На основе предложенной системы разработаны комплексы упражнений и заданий на примере грамматической категории сослагательного наклонения. Комплексы включают:

- комплекс упражнений для формирования, совершенствования и функционирования навыков употребления грамматических структур сослагательного наклонения в устной речи студентов на социокультурном материале;
- комплекс заданий для формирования и развития методических умений.

К первому комплексу относятся следующие группы упражнений:

- 1) группа упражнений для совершенствования навыков употребления условных предложений трёх типов, которые изучались в средней школе, на социокультурном материале;
- 2) группа упражнений для формирования и совершенствования навыков употребления новых для студентов грамматических структур сослагательного наклонения в устной речи на социокультурном материале;
- 3) группа упражнений для функционирования грамматических навыков в устной речи студентов на социокультурном материале.

Ко второму комплексу относятся группы заданий для формирования и развития умений:

- 1) оценивать устную речь с точки зрения функционирования в ней грамматических навыков и локализовать грамматические ошибки в устной речи;
- 2) исправлять грамматические ошибки;
- 3) объяснять грамматический материал;
- 4) составлять схемы грамматических структур сослагательного наклонения;
- 5) формулировать задания к упражнениям;
- 6) разрабатывать грамматические упражнения;
- 7) разрабатывать серию упражнений для обучения употреблению грамматических структур сослагательного наклонения в устной речи.

Эффективность разработанных комплексов упражнений и заданий для формирования у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной устноречевой грамматической компетенции проверена и подтверждена в ходе экспериментального обучения. На основе теоретического исследования и проведения экспериментального обучения предложены методические рекомендации, включающие организационные процедуры,

связанные с реализацией обучения для формирования у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в устной речи.

Ключевые слова: профессионально ориентированная англоязычная грамматическая компетенция, межкультурное общение, система упражнений и заданий.

RESUME

Stechenko T.O. Forming the Professionally Oriented English Grammar Competence to Future Philologists. – Manuscript.

Candidate dissertation in Theory and Methodology of Teaching: Germanic Languages (13.00.02). – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2004.

The dissertation deals with the methodology of forming the professionally oriented English grammar competence to future philologists in the context of cross-cultural communication. The methodology has been theoretically substantiated.

The sociopsychological, psychological, didactic and methodological premises of forming the professionally oriented English grammar competence were taken into account. The structure and content of the professionally oriented English grammar competence were determined. As a result of the research, a system of exercises and instructions to form the professionally oriented English grammar competence in oral speech has been theoretically substantiated. The system of exercises and instructions gave the grounds for designing a set of exercises and instructions. The effectiveness of the suggested methodology was verified and confirmed during the experimental teaching. Methodological recommendations concerning forming the professionally oriented English grammar competence to future philologists have been developed.

Key words: professionally oriented English grammar competence, cross-cultural communication, system of exercises and instructions.